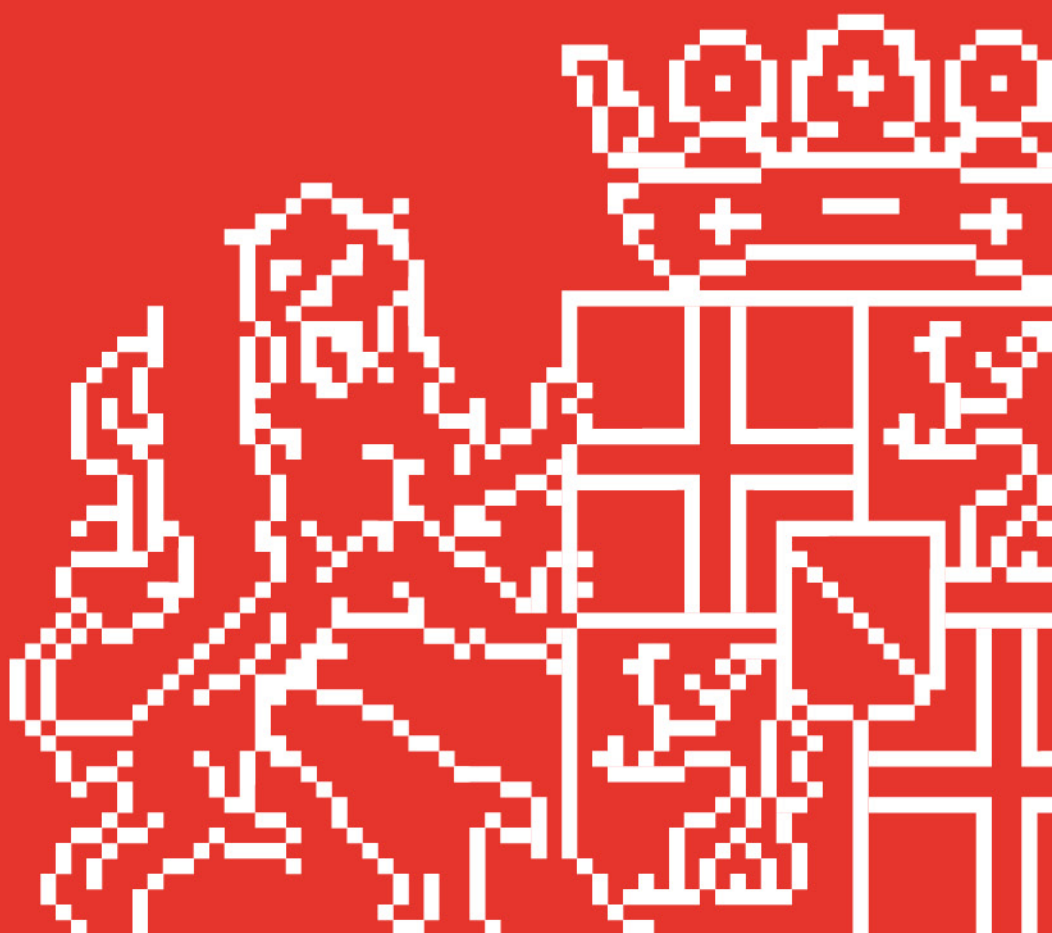

PROVINCIE UTRECHT

EVALUATIE PARTICIPATIEPROCES VOOR DE MEEST KANSRIJKE GEBIEDEN WINDENERGIE

Publicatiedatum 13-02-2024
Documentnummer UTSP-1571811695-1872

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	3
	Aanleiding evaluatie	3
	Doel evaluatie.....	3
	Wijze van evaluatie	3
	Samenvatting evaluatie raadpleging	3
	Samenvatting evaluatie burgerforum.....	4
2	Aanpak participatieproces.....	5
	Doel participatie.....	5
	Vorbereiding	5
	Proces raadpleging	5
	Proces burgerforum.....	5
	Participatie RES partners	6
	Resultaten participatieproces	6
3	Evaluatie raadpleging.....	7
	Ervaringen deelnemers	7
	Sterke punten van de aanpak.....	9
	Mogelijke verbeterpunten voor een volgende keer.....	9
4	Evaluatie burgerforum.....	11
	Ervaringen deelnemers	11
	Sterke punten van de aanpak.....	12
	Mogelijke verbeterpunten voor een volgende keer.....	12
	Conclusie mogelijk toekomstige inzet burgerforum	13

1 Inleiding

In het najaar van 2023 heeft een participatieproces plaatsgevonden in de provincie Utrecht in aanloop naar het [besluit](#) over de meest kansrijke gebieden windenergie. Hiervoor heeft in de maand oktober een online raadpleging voor inwoners plaatsgevonden en in de maand november is er een burgerforum georganiseerd. In dit document wordt dit participatieproces geëvalueerd. In hoofdstuk 2 is een korte beschrijving van het participatieproces te vinden. In hoofdstuk 3 is de evaluatie van de raadpleging te vinden en in hoofdstuk 4 de evaluatie van het burgerforum.

Aanleiding evaluatie

Inwonersparticipatie is voor de provincie Utrecht van groot belang. Dit werd ook duidelijk tijdens de bijeenkomst over participatie van de Provinciale Utrechtse Bondgenoten in januari 2024. Tijdens de gesprekken bij deze bijeenkomst werd duidelijk dat het belangrijk is om te leren van participatieprocessen die al hebben plaatsgevonden. Hiermee kan men leren van punten die goed zijn gegaan of die een volgende keer mogelijk anders kunnen.

In de Provinciale Staten vergadering van 8 november is er een interpellatiedebat geweest over het proces rondom de raadpleging. Vanuit een aantal fracties in Provinciale Staten was de kritiek dat de raadpleging pas laat met hen gedeeld is. Tijdens dit debat is toegezegd dat het hele participatieproces in aanloop naar de meest kansrijke gebieden geëvalueerd zou worden.

Gedurende dit participatieproces is een burgerforum georganiseerd. Dit was de eerste keer dat de provincie Utrecht dit heeft gedaan. Het feit dat dit de eerste keer is was nog een aanleiding om dit te evalueren en daarmee te kijken of het bij volgende participatieprocessen ook ingezet kan worden.

Doel evaluatie

Het doel van deze evaluatie is te leren van de uitgevoerde participatie, zowel punten die goed zijn gegaan als mogelijke verbeterpunten voor een volgende keer. Bij het instrument burgerforum is daarbij het doel of het wel of niet is aan te bevelen om dit instrument vaker in te zetten bij toekomstige participatieprocessen. Conclusies en aanbevelingen zal de provincie toepassen voor volgende casussen van burgerfora of online raadplegingen.

Wijze van evaluatie

De evaluatie is opgesteld door medewerkers van de provincie Utrecht. Belangrijkste input hiervoor zijn de evaluaties van de deelnemers zelf. De deelnemers aan de raadpleging hebben in deel 4 van de raadpleging verschillende evaluatievragen beantwoord die zij anoniem konden invullen. De antwoorden van de deelnemers zijn gebruikt om te kijken hoe ze de raadpleging waardeerden, maar ook om input te krijgen of deelnemers vinden dat een vergelijkbare aanpak vaker ingezet moet worden (zie hiervoor meer in het eerste deel van hoofdstuk 3). De deelnemers aan het burgerforum hebben na afloop van elke bijeenkomst een evaluatieformulier ingevuld. Daarnaast is er een online terugkoppelsessie geweest met de deelnemers van het burgerforum. De uitkomsten van de verschillende evaluatieformulieren en de terugkoppelsessie zijn benut om input te krijgen op sterke punten en mogelijke verbeterpunten van het burgerforum en input te krijgen op de vraag of een burgerforum vaker toegepast zou moeten worden.

Naast de evaluaties van de deelnemers hebben er ook evaluatiegesprekken plaatsgevonden met de betrokken partijen bij het participatieproces, namelijk Populytics en Moventem. Beide hebben gereflecteerd op het participatieproces in de provincie Utrecht en hebben hierbij ook ervaringen die ze hebben met participatieprocessen op andere locaties in Nederland betrokken om input te geven op de sterke punten en mogelijke verbeterpunten voor een volgende keer.

Samenvatting evaluatie raadpleging

Wat betreft de raadpleging was het positief dat er een groot aantal deelnemers was (bijna 7.000) en dat er een representatieve groep op leeftijd, geslacht en opleiding was. 6,3% van de mensen die een brief hadden ontvangen, hebben met de raadpleging meegedaan (meestal is dit voort dit soort brieven voor online raadplegingen tussen 2% en 5%). Doordat de vraagstelling was gericht op het onderwerp waar de provincie een besluit over ging nemen konden de resultaten door het burgerforum en de provincie goed gebruikt worden. De vraagstelling is daardoor wel door een aantal deelnemers als sturend ervaren. In deze evaluatie zijn hiervoor een aantal opties beschreven wat mogelijke verbeterpunten voor een volgende keer zouden kunnen zijn (hoofdstuk 3).

Samenvatting evaluatie burgerforum

Wat betreft het burgerforum was de sfeer positief en de opzet van de bijeenkomsten is door de deelnemers heel positief ontvangen. Dit werd bevestigd door de deelnemers in de evaluatie. Het advies waarmee het burgerforum is gekomen was met een duidelijke prioritering opgesteld waardoor de provincie dit kon benutten voor de onderbouwing van het besluit. Er was bij de deelnemers ook waardering voor hoe hun adviezen zijn verwerkt en teruggekoppeld. Tijdsdruk was een aandachtspunt voor een volgende keer, zowel in de periode vooraf toen de werving heeft plaatsgevonden als gedurende de uitvoering van het burgerforum. Meer hierover is te lezen in hoofdstuk 4.

2 Aanpak participatieproces

Bij het besluit van GS over het proces over windenergie heeft GS een [participatieplan](#) vastgesteld. Hierin stond omschreven dat er in het najaar van 2023 een participatieproces zou plaatsvinden in aanloop naar het besluit over de meest kansrijke gebieden windenergie. In het participatieplan stond hierover het volgende over de participatie in deze fase van het proces:

Tijdens de planMER-fase ligt de focus op het daadwerkelijke onderzoek naar de milieugevolgen van de onderzoeksgebieden windenergie. In deze fase worden alternatieven ontwikkeld: verschillende thema alternatieven en een bundel meest kansrijke gebieden (voorkeursalternatief). De concept-planMER is één van de bronnen die input geven voor de meest kansrijke gebieden. Andere input hiervoor is o.a. informatie uit lokale participatieprocessen, lokaal eigendom en netbeheer. Op basis van al deze inzichten stellen Gedeputeerde Staten een bundel meest kansrijke gebieden samen. Om deze bundel op een goede manier samen te kunnen stellen is het van essentieel belang dat alle partijen kunnen participeren hierin. De participatie zal gericht zijn om input op te halen voor de weging van criteria.

Doel participatie

Zoals omschreven in het participatieplan was het doel van de participatie in deze fase om input op te halen voor de weging van criteria om te komen tot een besluit over de meest kansrijke gebieden windenergie in de provincie Utrecht.

Vorbereiding

Zoals omschreven in het participatieplan is de participatie van inwoners verlopen via een Participatieve Waarde Evaluatie (PWE) methodiek en een burgerforum. Voor de PWE methodiek is er een selectie gemaakt van bureaus die hierin gespecialiseerd zijn en is de provincie uitgekomen op Populytics. Voor het burgerforum is er een selectie gemaakt van bureaus die ervaringen hebben met het organiseren van burgerfora en is de provincie uitgekomen op Moventem.

Voor het opstellen van de raadpleging heeft een werksessie met gemeenten en RES regio's plaatsgevonden onder leiding van Populytics. Dit heeft geleid tot een eerste concept vraagstelling die gedeeld is met een aantal belangenorganisaties (zowel voor- als tegenstanders van windenergie). Dankzij inbreng van tegenstanders is een kritische stelling over windenergie toegevoegd in de raadpleging. Hierna is een verbeterd concept van de raadpleging door een panel getest om te checken of men nog onduidelijkheden had bij het invullen van de raadpleging. Dit heeft uiteindelijk geleid tot een definitieve raadpleging die ik oktober 2023 online is gegaan.

Proces raadpleging

In de maand oktober hebben inwoners van de provincie Utrecht en van buurgemeenten de mogelijkheid gehad om een online raadpleging in te vullen. Hiervoor zijn twee groepen gemaakt: een representatieve groep en een open groep. De representatieve groep is geworven via een brief waarin een unieke code stond om de raadpleging in te vullen (30.000 brieven verstuurd). Deze groep is aangevuld met een panel gericht op specifieke doelgroepen die ondervertegenwoordigd waren (met name jongeren). Daarnaast werden alle inwoners van de provincie en van buurgemeenten de raadpleging via social media en huis-aan-huis bladen gevraagd om de raadpleging in te vullen.

Proces burgerforum

Aan het einde van de raadpleging was de mogelijkheid om zich aan te melden voor een burgerforum van 4 dagdelen in de maand november. Uit deze aanmeldingen is een gewogen loting gedaan om te komen tot een diverse groep op basis van leeftijd, geslacht, opleiding en geografische spreiding. Er waren 82 deelnemers geselecteerd waarvan er uiteindelijk 70 hebben deelgenomen aan het burgerforum. De deelnemers hebben in 4 sessies van een dagdeel met het elkaar het gesprek gevoerd om tot adviezen voor de provincie te komen. Op verzoek van de deelnemers is er tussen de 3^e en 4^e sessie een excursie naar een windpark georganiseerd om een indruk te krijgen hoe dit het in het echt uitziet. Tijdens de laatste sessie zijn de adviezen afgemaakt, is er over de adviezen gestemd en zijn deze aangeboden aan bestuurders van de provincie. Meer informatie over het proces van het burgerforum is hier te vinden: [6-Deel-B-Procesbeschrijving-burgerforum-windenergie-Utrecht-111223.pdf \(provincie-utrecht.nl\)](#)

Participatie RES partners

Naast de raadpleging en het burgerforum heeft de provincie ook nog partners en stakeholders betrokken. Zo is een intensief traject met de RES partners / gemeenten doorlopen, zowel ambtelijk als bestuurlijk. Gemeenten hebben hun waardering uitgesproken voor hoe zij betrokken zijn bij het planMER onderzoek en de stappen om te komen tot de meest kansrijke gebieden. Dit proces met stakeholders en partners wordt niet in dit document geëvalueerd aangezien de focus ligt op het participatieproces richting inwoners (raadpleging en burgerforum).

Resultaten participatieproces

Populytics heeft alle resultaten uit de raadpleging in een document verwerkt, dit is hier te vinden: [Populytics — Resultaten van een inwonersraadpleging over wat belangrijk is bij keuzes tussen windlocaties in de provincie Utrecht](#). Hierin is veel informatie te vinden over resultaten van alle stellingen en hoe de verschillende doelgroepen er tegenaan kijken. Belangrijkste uitkomst is dat inwoners het voorkomen van overlast voor omwonenden en de natuur de twee belangrijkste thema's vinden. Daarnaast werd ook duidelijk dat inwoners een voorkeur hebben voor het clusteren van windmolens.

Alle uitkomsten van de raadpleging zijn meegegeven aan het burgerforum om hun advies op te stellen. Op basis van deze resultaten, input van experts en gesprekken onderling heeft het burgerforum dit vertaald tot een advies met een prioritering van 8 hoofdkeuzes:

1. Kies voor plekken die zorgen voor zo weinig mogelijk extra overlast voor mensen.
2. Kies voor plekken waar de natuur en dieren er het minst last van hebben.
3. Kies voor plekken waar je windmolens bij elkaar kunt zetten (en er minder plekken nodig zijn).
4. Kies voor plekken waar de bevolking zeggenschap en het meeste voordeel kan hebben van de financiële opbrengst.
5. Kies voor plekken waar windmolens het best kunnen passen bij het landschap.
6. Kies voor plekken met de laagste kosten voor de maatschappij op gebied van aansluiting, proceduretijd etc.
7. Kies voor plekken waar windmolens helpen andere problemen die spelen in de maatschappij op te lossen.
8. Kies voor plekken die het minst invloed hebben op plekken die belangrijk zijn voor geschiedenis en cultuur.

Daarnaast heeft het burgerforum nog meer adviezen gegeven over locatiekeuze en algemene aandachtspunten. Alle adviezen van het burgerforum zijn te vinden in [dit rapport](#).

3 Evaluatie raadpleging

In oktober 2023 heeft onderzoeksbureau Populytics in opdracht van de provincie Utrecht een online raadpleging voor inwoners uitgevoerd. Het doel was het ophalen van voorkeuren van inwoners bij de keuzes die gemaakt moesten worden om gebieden voor windenergie tegen elkaar af te wegen. De deelnemers zijn geworven voor een representatieve groep (via brief en panel) en voor een open groep (via online media en huis-aan-huisbladen). In totaal hebben bijna 7.000 deelnemers de raadpleging ingevuld. Alle resultaten van de raadpleging zijn te vinden op: [Populytics — Resultaten van een inwonersraadpleging over wat belangrijk is bij keuzes tussen windlocaties in de provincie Utrecht.](#)

Ervaringen deelnemers

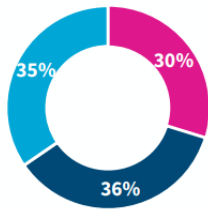
De deelnemers aan de raadpleging hebben aan het einde een cijfer gegeven over de gehele raadpleging. Hierbij is een verschil te zien tussen de representatieve groep en de open raadpleging. Bij de representatieve groep is het gemiddelde cijfer 7,4 bij het panel en 6,9 bij de deelnemers die via de brief geworven zijn. Bij de deelnemers aan de open raadpleging was het gemiddelde cijfer 6,2. Het gemiddelde cijfer bij andere raadplegingen in Nederland zit tussen de 6,3 en de 7,5. Deze raadpleging komt gemiddeld genomen in deze range (6,5), wel iets aan de onderkant, maar dit is vaker zo bij gevoelige onderwerpen zoals windenergie.

Met de stelling *De raadpleging stuurde mijn keuzes een bepaalde kant op* was 35% het oneens, 36% neutraal en 30% eens (zie ook figuur hieronder). Dit is vergelijkbaar met andere raadplegingen. Deze deelnemers gaven aan dat ze het sturend vonden dat de raadpleging alleen over wind op land ging en niet over andere technieken zoals wind op zee, kernenergie of geothermie. Aangezien windenergie de scope van het participatieproces was is hier niet voor gekozen.

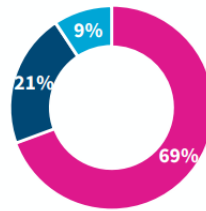
Een ruime meerderheid (69%) geeft aan te vertrouwen dat het onderzoek eerlijk is en 9% is het daar mee oneens. Een ruime meerderheid (88%) vond het een belangrijk onderwerp om zijn/haar mening over te geven. 7% vond de raadpleging moeilijk te begrijpen (zie ook figuur hieronder).

Een ruime meerderheid (77%) vindt dat deze methode vaker door de provincie ingezet moet worden. De helft van de deelnemers (50%) heeft door mee te doen aan deze raadpleging geleerd over keuzes die de provincie moet maken over windenergie (19 % oneens). Iets meer dan de helft (53%) denkt dat als mensen meedoen met de raadpleging de besluiten makkelijker te accepteren zijn (18% oneens). Iets meer dan de helft (58%) krijgt meer vertrouwen in de besluiten van de provincie als inwoners vaker op deze manier kunnen meedenken (13% oneens).

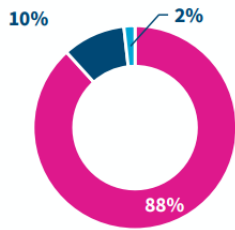
De raadpleging stuurde mijn keuzes een bepaalde kant op

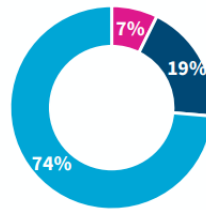
Ik vertrouw erop dat dit een eerlijk onderzoek is

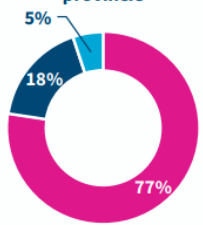
Ik vond het een belangrijk onderwerp om mijn mening over te geven

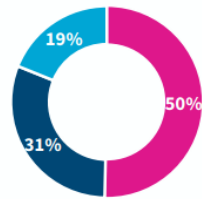
Ik vond de raadpleging moeilijk te begrijpen

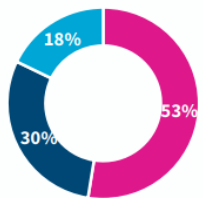
Deze methode moet vaker worden ingezet om inwoners te betrekken bij keuzes van de provincie

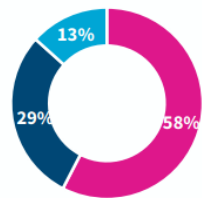
Doordat ik meedoe aan deze raadpleging heb ik geleerd over de keuzes die de provincie moet maken over windenergie

Als veel mensen meedoen aan deze raadpleging, dan zijn de uiteindelijke besluiten over dit onderwerp voor mij beter te accepteren

Als de provincie vaker op deze manier inwoners laat meedenken over dit soort keuzes, dan krijg ik meer vertrouwen in de besluiten van de provincie

Sterke punten van de aanpak

Het is positief dat inwoners de mogelijkheid hebben gehad om te participeren over de uitkomsten van de onderzoeken over windenergie. Dit is niet altijd het geval in deze fase van het proces. In veel andere voorbeelden in Nederland wordt het participatieproces in een later stadium opgezet in de fase richting definitieve besluitvorming over locaties. Door inwoners in deze fase al te betrekken krijgen zij een stem in hoe de provincie om moet gaan met de resultaten van objectieve onderzoeken. Dit blijkt ook uit het feit dat een ruime meerderheid van de deelnemers zegt dat de provincie deze methode vaker zou moeten inzetten (zie ervaringen deelnemers hierboven). Er heeft een groot aantal deelnemers meegedaan aan de raadpleging, zowel bij de open als de representatieve doelgroep. Hierdoor geeft de combinatie van online panel en brief representatieve uitkomsten voor de bevolking van de provincie Utrecht op de kenmerken leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Het percentage mensen dat een brief had ontvangen en heeft meegedaan aan de raadpleging was 6,3% (bij vergelijkbare aanpakken is dit meestal tussen de 2% en 5%).

Doordat de vraagstelling was gericht op de afweging van criteria om te komen tot een keuze tussen gebieden, waren de resultaten heel goed bruikbaar voor het burgerforum om een advies op te stellen. Het voorkomen van overlast voor omwonenden en voor de natuur kwam duidelijk naar voren als het meest belangrijk voor de deelnemers en dit is ook zo overgenomen door het burgerforum. Daarnaast hadden de deelnemers een sterke voorkeur voor het clusteren van windmolens in plaats van gelijk verdelen over de provincie. Deze punten komen naar voren bij zowel voor- als tegenstanders van windenergie.

De vraagstelling is opgesteld door onderzoeksbureau Populytics. Hierbij hebben zij verschillende partijen geconsulteerd zoals de RES partners (gemeenten en RES regio's) en voor- en tegenstanders van windenergie. Dit heeft ertoe geleid dat de vraagstelling is aangescherpt.

Mogelijke verbeterpunten voor een volgende keer

Doordat de scope van de raadpleging gericht was op het ophalen van voorkeuren over de afweging tussen windenergiegebieden vond een aantal deelnemers de vraagstelling sturend (30% zie hierboven). Ze hadden niet de ruimte om ook over andere technieken zoals wind op zee, geothermie of kernenergie hun mening te geven. Het was een bewuste keuze om niet naar deze onderwerpen te vragen aangezien de provincie nu niet over deze onderwerpen een besluit zou nemen, maar over de meest kansrijke gebieden windenergie zoals [besloten door GS](#) in lijn met het [besluit van PS](#) om middels een planMER op een transparante wijze tot een selectie te komen van locaties. Mogelijk kunnen een volgende keer een aantal aanpassingen in de vraagstelling helpen om begrip te krijgen over de scope van de vraagstelling. Deze staan hieronder beschreven.

Mogelijke aanpassingen vraagstelling voor een volgende keer

- Bij deel 1 werden stellingen over de voordelen van windenergie (ingebracht door provincie) en nadelen van windenergie (ingebracht door tegenstanders) voorgelegd aan de deelnemers. Hiermee konden deelnemers aangeven of ze het eens of niet eens waren met deze stellingen. Een mogelijke andere optie om deze informatie op te halen is om hier open vragen van te maken, zoals bijvoorbeeld: Wat vindt u van windmolens op land? Het voordeel hierbij is dat deelnemers zelf de argumenten kunnen bedenken. Het nadeel hiervan is dat het meer tijd zou kosten om de gegevens te verwerken.
- Bij deel 2 moesten de deelnemers kiezen tussen twee aanpakken. Hierbij hebben een aantal deelnemers aangegeven het niet prettig te vinden om te moeten kiezen. Een mogelijke andere optie is om dit in twee stappen te doen: eerst een keuze tussen twee aanpakken en daarna een keuze tussen de gekozen aanpak en helemaal geen aanpak. Op deze manier hebben deelnemers de mogelijkheid om ook aan te geven dat hun voorkeur uitgaat naar helemaal geen aanpak, maar is wel door iedereen aangegeven welke van de twee aanpakken beter is dan de andere.
- Een mogelijke andere optie is ook om eerst deel 3 met de puntenverdeling bij een aantal stellingen te doen en daarna deel 2 met de keuze tussen aanpakken. Deelnemers kunnen dan eerst hun mening meer kwijt voordat ze moeten kiezen tussen 2 aanpakken. Het weglaten van de keuze tussen twee aanpakken is niet aan te bevelen omdat hiermee waardevolle informatie naar boven is gekomen over hoe inwoners verschillende thema's tegenover elkaar afwegen. Deel 2 heeft het inzicht gegeven dat inwoners overlast voor omwonenden en overlast voor natuur de twee belangrijkste criteria vonden. Deze informatie kon door het burgerforum ook goed benut worden om tot hun advies te komen (zie hieronder).

Proces met Provinciale Staten

In de Provinciale Staten vergadering van 8 november is er een interpellatiedebat geweest over het proces rondom de raadpleging. Vanuit een aantal fracties in Provinciale Staten was de kritiek dat de raadpleging pas laat met hen

gedeeld is. Meer tijd tussen de commissievergadering en de start van de raadpleging zou een volgende keer wenselijk zijn. Op deze manier is het dan mogelijk om de vraagstelling van de raadpleging op tijd te delen met PS aangezien er een terecht kritiekpunt nu was dat de tijd tussen het delen van de vraagstelling en de start van de raadpleging kort was. Hierbij is het wel duidelijk dat de vraagstelling ter informatie gedeeld zou worden met PS en dat deze niet ter bespreking geagendeerd zou worden bij PS en GS. Het opstellen van de raadpleging is gedaan door een gespecialiseerd bureau, dat is ingehuurd vanwege de expertise die zij hebben op het gebied van het formuleren van objectieve vraagstellingen richting inwoners. Er zat dus geen politieke of bestuurlijke sturing op de vraagstelling van de raadpleging.

4 Evaluatie burgerforum

In de maand november 2023 heeft Moventem in opdracht van de provincie Utrecht een burgerforum georganiseerd. Vraag die centraal stond was: *Geef advies wat voor inwoners belangrijk is als de provincie gaat bepalen welke van de geschikte gebieden voor windenergie het meest kansrijk zijn.* In 4 sessies van een dagdeel (4 uur) hebben de deelnemers informatie opgehaald, gesprekken met elkaar gevoerd en adviezen opgesteld. Dit heeft geleid tot het advies dat is overhandigd op 25 november aan de commissaris van de Koning en gedeputeerde Van Essen. Het advies is [hier](#) te vinden en informatie over de organisatie is [hier](#) te vinden. Ook is er een filmpje gemaakt met sfeerbeelden om een indruk te krijgen van hoe het burgerforum is opgezet. Dit filmpje kan bekeken worden op de website van de provincie: [Burgerforum en inwonerraadpleging | provincie Utrecht \(provincie-utrecht.nl\)](#).

Ervaringen deelnemers

De deelnemers konden na elke bijeenkomst een cijfer geven voor de bijeenkomst en opmerkingen voor verbetering. De deelnemers beoordeelden de eerste bijeenkomst met een rapportcijfer 7,2, de tweede bijeenkomst met een rapportcijfer 7,7, de derde bijeenkomst met een rapportcijfer 7,6 en de vierde bijeenkomst een rapportcijfer van 7,7. De deelnemers beoordeelden het gehele burgerforum met een rapportcijfer 7,7 (de deelnemers die alle bijeenkomsten aanwezig waren gaven het geheel een 7,9).

De deelnemers waren over het algemeen zeer positief over de opzet, de informatie, de organisatie en het advies. Ook was er waardering voor hoe de organisatie omging met suggesties zoals het organiseren van een excursie naar een windpark. Dit was in eerste instantie niet gepland, maar op aanbeveling van de deelnemers georganiseerd tussen de bijeenkomsten. De tijdsdruk tussen de bijeenkomsten vonden meerdere deelnemers ingewikkeld. Tussen de bijeenkomsten werden deelnemers gevraagd om informatie te lezen, enquêtes in te vullen en keuzes te maken. Niet alle deelnemers kwamen hier aan toe. Ook was er een verschil in snelheden tussen de deelnemers, sommige deelnemers wilden sneller gaan richting advies geven en andere deelnemers hadden meer tijd nodig om de informatie tot zich te nemen. Hierbij is een goede middenweg gevonden door de organisatie zodat beide groepen deelnemers aan konden haken. Dit vraagstuk speelt bij bijna alle burgerfora die georganiseerd worden.

Sterke punten van de aanpak

De deelnemers van het burgerforum konden de uitkomsten van de PWE raadpleging gebruiken om hun advies op te bouwen. Dit werd door de deelnemers als prettig ervaren aangezien ze daarmee een beeld kregen van wat meer inwoners in de provincie belangrijk vinden. De uiteindelijke top 3 adviezen (zo min mogelijk overlast voor omwonenden, zo min mogelijk overlast voor natuur en clusteren waar mogelijk) komen dan ook overeen met de 3 belangrijkste punten uit de raadpleging. Er was hiermee dus een goede aansluiting tussen de raadpleging en het burgerforum, wat bij andere participatieprocessen met raadplegingen en burgerfora in het land niet altijd lukt. Er was een positieve sfeer tijdens alle 4 de bijeenkomsten. Dit is ook terug te zien in de hoge cijfers die deelnemers hebben gegeven voor de bijeenkomsten. Het was bijzonder om te zien dat ondanks het gevoelige thema de deelnemers met respect voor elkaar in gesprek gingen. Er waren zowel voor- als tegenstanders aanwezig in de groep en zij hebben intensief met elkaar kunnen spreken. Bij een "normale" participatiebijeenkomst over windenergie lukt dit vaak niet. De uitkomst van het advies werd ook breed gedeeld en er was consensus over de hoofdkeuzes die aan de provincie zijn meegegeven. Er was hierin geen verschil tussen de doelgroepen (leeftijd, geslacht, opleiding, voor/tegen wind), aangezien voor alle deelnemers heel duidelijk overlast voor omwonenden en overlast voor natuur de twee belangrijkste thema's waren.

Hoe het advies is opgesteld door de deelnemers is ook een sterk punt van het burgerforum. In veel voorbeelden van burgerfora in Nederland komt een burgerforum met een hele lange lijst aanbevelingen of met een wensenlijst zonder prioritering. Hiermee is het voor de partij die het advies ontvangt lastig om het advies om te zetten in een besluit. In dit geval heeft het burgerforum een duidelijk advies gegeven met 8 hoofdkeuzes inclusief een prioritering. De provincie kon dit advies daardoor gebruiken om een prioritering aan te brengen tussen de criteria uit het planMER om hiermee te komen tot de meest kansrijke gebieden windenergie. Ook de overige aanbevelingen waren door het burgerforum scherp geformuleerd waardoor de provincie (en gemeenten) hiermee aan de slag kunnen.

Er is ook waardering door deelnemers uitgesproken over de wijze van terugkoppeling over hoe de adviezen van het burgerforum zijn verwerkt in het besluit van de provincie. In de [onderbouwing](#) bij het besluit is een apart hoofdstuk opgenomen hierover. Ook is er een aparte online sessie met de deelnemers van het burgerforum georganiseerd om terug te koppelen hoe de adviezen verwerkt zijn. Hier konden de deelnemers ook vragen kwijt over het besluit. Hier werd door meerdere deelnemers uitgesproken dat ze vonden dat de adviezen goed verwerkt waren en dat ze zich gehoord voelden.

De tijd die zowel de deelnemers zelf, de organisatie (Moventem), de medewerkers van de provincie, verschillende experts en belangengroepen erin hebben gestoken heeft ook bijgedragen aan een goed proces. De deelnemers zijn er in een maand tijd echt ingedoken en hebben er veel tijd en energie ingestoken. Ook zijn er veel experts en belangengroepen betrokken geweest die veel kennis hebben ingebracht die nodig was om tot goede adviezen te komen. De organisatie Moventem zorgde voor een goed programma waardoor de deelnemers de juiste stappen konden zetten om tot het definitieve advies te komen. De duidelijke vraag van de provincie en het feit dat medewerkers erbij waren om dit toe te lichten heeft hierbij ook geholpen.

Mogelijke verbeterpunten voor een volgende keer

De tijd om deelnemers te werven was kort en ook het moment in het jaar net voor de feestdagen was niet ideaal. Er zijn uiteindelijk 82 deelnemers geselecteerd, waarvan er 70 hebben deelgenomen. Er zijn niet meer deelnemers geselecteerd, omdat de verdeling tussen de doelgroepen (leeftijd, opleiding en geslacht) anders scheef zou worden. De 12 deelnemers die niet gekomen zijn hebben hierbij aangegeven dat ziekte, tijd en persoonlijke omstandigheden de redenen waren om niet deel te nemen. Aangezien het om een kwalitatief proces gaat is dit voldoende om tot een goed advies te komen. Echter met meer tijd tussen het einde van de raadpleging, waarmee de deelnemers geworven worden, en het begin van het burgerforum is de kans groter dat er meer deelnemers geselecteerd kunnen worden. Deelnemers hebben dan meer tijd om de momenten vrij te maken in hun agenda. De omvang van de groep heeft echter niet geleid tot een kwalitatief minder goed advies. Zoals hierboven beschreven werd het advies breed omarmd door de deelnemers, zowel jong als oud, zowel man als vrouw, zowel voor- als tegenstanders.

Daarnaast was de tijdsdruk tussen de bijeenkomsten een uitdaging. Er was elke keer maar een week tussen de bijeenkomsten waarin veel moest gebeuren: informatie delen, mening deelnemers ophalen, nieuwe bijeenkomst opzetten op basis van mening deelnemers, etc. Voor zowel de organisatie als de deelnemers was dit niet ideaal. Het zorgde wel dat iedereen een maand lang echt ondergedompeld was in het onderwerp, maar met meer tijd tussen de bijeenkomsten is er meer rust voor alle betrokkenen.

Conclusie mogelijk toekomstige inzet burgerforum

Aangezien het de eerste keer is dat een burgerforum door de provincie is georganiseerd is de vraag of een burgerforum vaker ingezet kan worden door de provincie bij andere participatieprocessen. Uitkomst hiervan is positief aangezien het burgerforum windenergie op een positieve manier heeft bijgedragen aan de besluitvorming over de meest kansrijke gebieden windenergie. Door de opzet van het burgerforum is het mogelijk dat inwoners goede gesprekken hebben over complexe en soms gevoelige onderwerpen. Hierbij zijn wel een aantal duidelijk aandachtspunten voor de organisatie:

- Er moet een duidelijke afgebakende vraag zijn richting het burgerforum. Hoe concreter de vraag hoe concreter het advies van het burgerforum kan worden. Hoe vager de vraag hoe vager het advies ook zal worden. In de afgebakende vraag moet ook duidelijk zijn waar het burgerforum niet overgaat.
- Er moet een duidelijk mandaat zijn waar binnen het burgerforum opereert. Het moet voor de leden van het burgerforum duidelijk zijn op welke manier de provincie de uitkomst van het burgerforum (zoals in dit geval het zwaarwegende advies) gaat benutten.
- Er moet voldoende organisatiekracht en expertise bij de organisatie zitten om het burgerforum te kunnen faciliteren in de vragen waar zij mee komen.
- Er moet een voldoende tijd zijn om een goede voorbereiding te hebben en deelnemers te werven. En voldoende tijd tijdens en tussen de sessies om het proces goed te kunnen doorlopen.

Bij het burgerforum windenergie waren deze punten grotendeels goed ingevuld wat heeft geleid tot een concreet advies dat door GS benut kon worden bij besluitvorming over de meest kansrijke gebieden, waarbij het laatste punt een aandachtspunt is voor een volgende keer.

